

The logo for the Finnish National Election Study (fnes) features the lowercase letters 'fnes' in a bold, dark blue, sans-serif font. Behind the text is a light grey, stylized graphic of a hand holding a ballot, with the hand positioned as if about to drop the ballot into a slot. The background of the entire page is white, with a vertical dark blue bar on the left side.

fnes

Finnish National Election Study
Vaalitutkimuskonsortio
Valforskningskonsortiet

Vaalivälähdykset | Valglimtar

2023:8

Marinilmiö | Marineffekten

Åsa von Schoultz

Marinilmiö

Sanna Marin (SDP) herätti pääministerinä ollessaan suurta julkista huomiota ja hänen kansainvälinen vaikuttavuutensa oli ainutlaatuista suomalaiselle poliitikolle. Marinin ympärillä pyörinyt huomio herättää kysymyksen siitä, kuinka suuri merkitys puoluejohtajilla on äänestäjien äänestyspäätöksiin. Tämä kysymys on pohdituttanut vaalitutkijoita useiden vuosikymmenten ajan. Puoluejohtaja toimii puolueen kasvoina ulospäin ja saa siten paljon tilaa julkisessa keskustelussa. Lisäksi usein sanotaan, että politiikasta on ajan myötä tullut yhä henkilökeskeisempää (Karvonen, 2010), mutta puoluejohtajien vaikutuksen todistaminen äänestäjien äänestyskäyttäytymiseen on osoittautunut vaikeaksi tehtäväksi. On yksinkertaisesti haastavaa erottaa toisistaan äänestäjien käsitykset puolueista kollektiivisina organisaatioina käsityksistä puoluejohtajien paremmuudesta. Ensiksi mainitun puoluekäsityksen on osoitettu painavan huomattavasti enemmän äänestäjien äänestyspäätöksissä (Bellucci ym., 2015; Holmberg & Oscarsson, 2011).

Säännöllisesti toteutettavat vaalitutkimukset kuitenkin tarjoavat oivan mahdollisuuden tutkia äänestäjien käsityksiä puoluejohtajista sekä heidän subjektiivista arviotaan puoluejohtajien merkityksestä äänestyspäätökseen. Vertaamalla eri puolueiden äänestäjiä toisiinsa ja vastaavia käsityksiä aiempiin vaaleihin, on mahdollista saada kuva siitä, miten puoluejohtajat nähdään ja kuinka suuri merkitys heillä on puolueilleen. Tässä vaalivälähdyksessä esitetään lukuja puoluejohtajien suosiosta suhteessa heidän puolueeseensa, mutta myös äänestäjien käsityksestä siitä, kuinka ratkaiseva puoluejohtaja oli heidän äänestyspäätökselleen. Vastaavia tietoja aiemmista vaaleista löytyy vaalitutkimuskonsortion raportista "Suomalainen äänestäjä 2003–2023" (Isotalo ym., 2023) ja aiemmista raporteista (von Schoultz, 2016; von Schoultz ym., 2020). Tulokset osoittavat, että eduskuntavaaleissa 2023 oli selkeä Sanna Marin -vaikutus, vaikka se ei riittänytkaan vaalivoittoon asti.

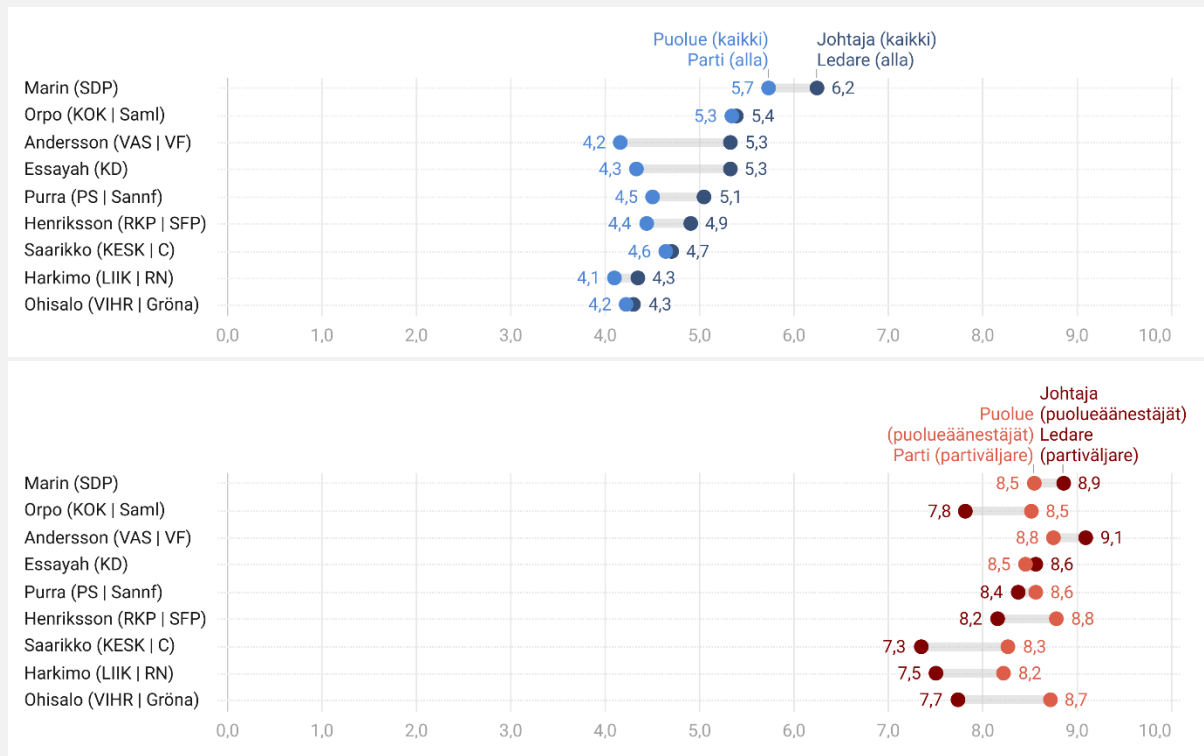
Marineffekten

Sanna Marin (SDP) väckte under sin tid som statsminister stor massmedial uppmärksamhet, med ett internationellt genomslag som är unikt för en finländsk politiker. Uppmärksamheten kring Marin aktualiserar frågan om vilket betydelse partiledarna har för väljarnas röstningsbeslut. Frågan har gäckat valforskare under flera decennier. Partiledaren fungerar som partiets ansikte utåt och ges därför mycket utrymme i den offentliga debatten. Dessutom sägs ofta att politiken över tid har blivit alltmer personorienterad (Karvonen, 2010). Men att bevisa att partiernas ledare påverkar väljarnas röstningsbeteende har visat sig svårt. Det är helt enkelt en utmanande uppgift att särskilja väljarnas uppfattningar om partierna som kollektiva organisationer och om deras ledare, där uppfattningen av partiet har visat sig väga betydligt tyngre för väljarnas röstningsbeslut (Bellucci m.fl., 2015; Holmberg & Oscarsson, 2011).

Valundersökningarna ger ändå goda möjligheter att studera väljarnas uppfattningar om partiledarna och deras subjektiva bedömning av partiledarnas betydelse för röstningsbeslutet. Genom att spegla olika partiers väljare mot varandra och genom att jämföra med motsvarande uppfattningar i tidigare val är det möjligt att skapa en bild av hur partiledarna uppfattas och vilken betydelse de har för sina partier. Här presenteras siffror på partiledarnas popularitet i relation till deras parti, men också väljarnas uppfattning om hur avgörande partiledaren var för deras röstningsbeslut. Motsvarande uppgifter från tidigare val finns i valforskningskonsortiets rapport Den finländska väljaren 2003–2023 (Isotalo m.fl., 2023) och i tidigare rapporter (von Schoultz, 2016; von Schoultz m.fl., 2020). Resultaten pekar på att det vid riksdagsvalet 2023 fanns en tydlig Sanna Marin-effekt, även om det inte räckte ända fram till en valseger.

Kuvio 1 | Figur 1

Puoluejohtajien ja puolueiden suosio koko äänestäjäkunnan ja puolueen omien äänestäjien keskuudessa (0-10) | Partiledarnas och partiernas popularitet i hela väljarkåren och bland partiets egna väljare (0-10)

Lähde: Eduskuntavaalitutkimus 2023, Suomen kansallisen vaalitutkimuskonsortio (FNES)

Källa: Riksdagsvalundersökning 2023, Finlands nationella valforskningskonsortium (FNES)

Puoluejohtajat kuin kellukkeita tai pohjapainoja

Kuvion 1 paneelit näyttävät puoluejohtajien ja heidän puolueidensa suosion sekä koko äänestäjäkunnassa että puolueiden omien äänestäjien keskuudessa. Ensinnäkin voimme todeta, että Sanna Marin on se puoluejohtaja, joka saa korkeimman suosioarvion koko äänestäjäkunnassa (tummansininen). Kuvan pohjana olevalla yksitoista-asteikkoisella tykkää-älä tykkää -asteikolla Marin saavuttaa arvon 6,2. Tämä on korkein arvio, jonka SDP:n puoluejohtaja on saanut koko sen 20 vuoden aikana, jona vaalitutkimuskonsortio on tehnyt mittauksiaan (2003–2023). Vain Keskustan entiset puheenjohtajat Matti Vanhanen (6,2 vuonna 2007) sekä Juha Sipilä (6,2 vuonna 2015) ovat saavuttaneet saman korkean tason. Toiseksi suosituin on Petteri Orpo (KOK) (5,4), jonka jälkeen tulevat Li Andersson (VAS) (5,3) ja Sari Essayah (KD) (5,3). Vähiten suosittuja puoluejohtajia ovat Hjalles Harkimo (LIIK) (4,3) ja Maria Ohisalo (VIHR) (4,3).

Koska äänestäjien arviot puoluejohtajista vaikuttavat siihen käsitykseen, joka heillä on puolueesta, on yleistä verrata puolueen ja johtajan suosioarvojen eroa (Garzia, 2012; Mughan, 2015). Tällä tavoin on mahdollista saada käsitys siitä, toimiiko puheenjohtaja puolueensa vetonaulana vai taakkana (Holmberg & Oscarsson, 2011). Jos kiinnostus taas kohdistuu puoluevaikutuksiin, on erityisen tutkia oleellista arvioita niiden äänestäjien

keskuudessa, jotka valitsivat äänestää kyseistä puoluetta (tummanpunainen ja oranssi). Vuoden 2023 vaalienaikainen hallitseva näkökanta on, että puolueet ovat sisäisesti suosituimpia kuin johtajansa. Tätä voidaan osittain tulkita siten, että puolue itse on ollut tärkeämpi kuin sen johtaja äänestyspäätöstä tehdessä, mikä on linjassa viime vuosien kehityksen kanssa kohti vahvempaa ideologista jakoa ja puolueen painottamista ehdokkaiden edelle (ks. Isotalo ym., 2023). Mutta tätä voidaan myös tulkita siten, että puolueen johtajat ovat toimineet pikemminkin taakkana kuin vetonaulana puolueelleen, eivätkä ole omalla henkilöllään houkutteleet uusia äänestäjiä puolueeseen. Kuten kuvion 1 punaisista ja oransseista datapisteistä ilmenee, vain kolme johtajaa on suosituimpia kuin heidän puolueensa: Marin (SDP) (+0,4 verrattuna puolueeseensa), Andersson (VAS) (+0,3) ja Essayah (KD) (+0,1). Ilmeiset taakat olivat Ohisalo (VIHR) (-1,0), Saarikko (KESK) (-1,0), Harkimo (LIIK) (-0,7) ja Orpo (KOK) (-0,7).

Muut kiinnostavat havainnot kuviossa 1 ovat, että pienempien puolueiden naispuoliset puoluejohtajat ovat suhteellisen suosittuja koko äänestäjäkunnassa (Andersson, Essayah ja Henriksson), ja erityisesti suhteessa omaan puolueeseensa. On myös huomionarvoista, että Riikka Purra (PS) (5,1) ei herätä yhtä paljon negatiivisia tunteita kuin Perussuomalaisten entinen puoluejohtaja Jussi Halla-Aho teki vuonna 2019 (4,2).

Partiledarna som sänken eller flöten

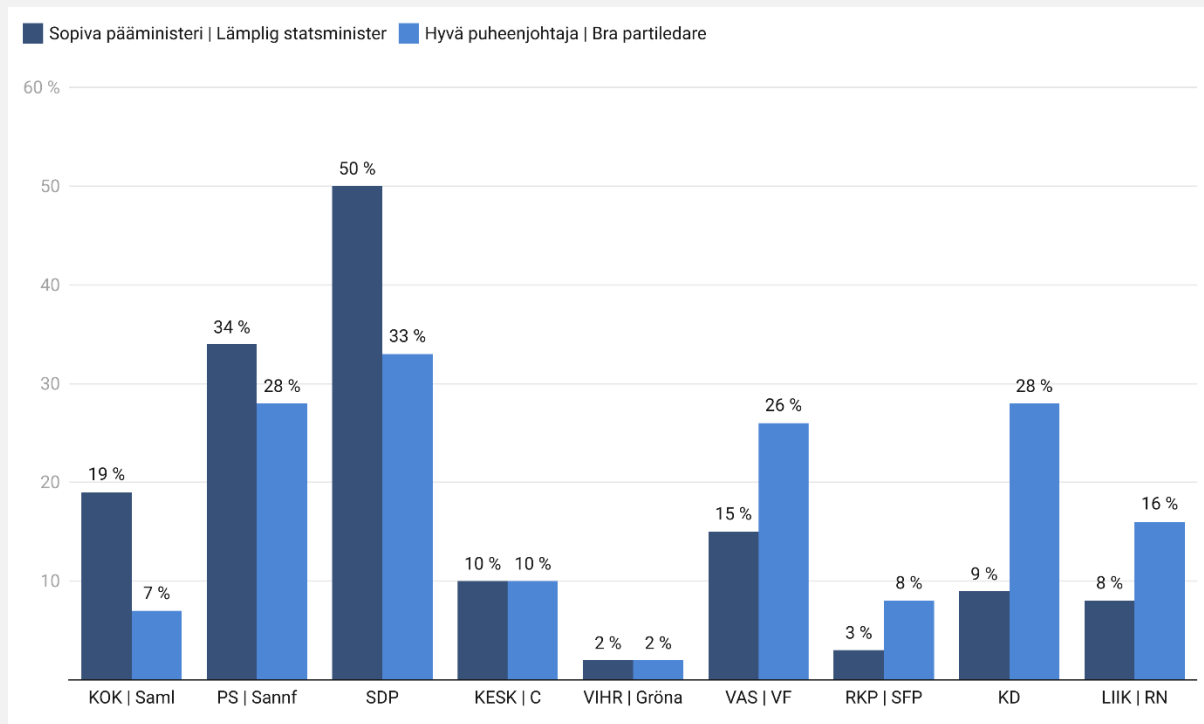
Figur 1 visar partiledarnas och deras partiers popularitet både i hela väljarkåren och bland partiers egna väljare. Först kan vi konstatera att Sanna Marin är den partiledare som får högst popularitetsbedömning i hela väljarkåren (mörkblå). På den elvgradiga gilla-ogilla-skala som ligger till grund för grafen når Marin upp till 6,2. Detta är den högsta bedömning som en partiledare för SDP har haft under hela den 20-årsperiod som valforskningskonsortiet har genomfört sina mätningar (2003–2023). Endast Centerns tidigare ledare Matti Vanhanen (6,2 år 2007) och Juha Sipilä (6,2 år 2015) har nått upp till en lika hög nivå. Näst populärast är Petteri Orpo (Saml) (5,4) och efter honom följer Li Andersson (VF) (5,3) och Sari Essayah (KD) (5,3). De minst populära partiledarna är Hjallis Harkimo (RN) (4,3) och Maria Ohisalo (Gröna) (4,3).

Eftersom den bedömning som väljarna gör av partiledarna påverkas av den syn man har på partiet är det vanligt att jämföra skillnaden mellan partiet och ledarens popularitetssiffror (Garzia, 2012; Mughan, 2015). På så sätt kan man få en uppfattning om ledaren fungerar som ett flöte eller ett sänke för sitt parti (Holmberg & Oscarsson, 2011). Om man är intresserad av effekter på partivalet är det framför allt relevant att studera bedömningarna bland de väljare som valde att rösta på respektive parti (mörkröd och orange). Det dominerande mönstret är 2023 att partierna är populärare än sina ledare. Det kan dels tolkas som att partiet har varit viktigare än ledaren för valet att rösta på partiet, vilket ligger i linje med senaste års utveckling mot en starkare ideologisk uppdelning och en starkare betoning på partiet framom kandidater (se Isotalo m.fl., 2023). Men det kan också tolkas som att partiets ledare har fungerat som ett sänke snarare än ett flöte för sitt parti, genom att inte genom sin person attrahera nya väljare in till partiet. Som framgår av de blåa markeringarna i figur 1 är det bara tre ledare som är populärare än sina partier: Marin (SDP) (+0,4), Andersson (VF) (+0,3) och Essayah (KD) (+0,1). Uppenbara sänken var Ohisalo (Gröna) (-1,0), Saarikko (C) (-1,0), Harkimo (RN) (-0,7) och Orpo (Saml) (-0,7).

Andra intressanta observationer i figur 1 är att de mindre partiernas kvinnliga partiledare är relativt populära i hela väljarkåren (Andersson, Essayah och Henriksson), inte minst i relation till sitt parti. Det är också värt att notera att Riikka Purra (Sannf) (5,1) inte väcker lika mycket negativa känslor som Sannfinländarnas tidigare partiledare Jussi Halla-Aho gjorde 2019 (4,2).

Kuvio 2 | Figur 2

Syy puoluevalinta: Puolueen puheenjohtaja sopivin pääministeriksi ja puolueella oli hyvä puheenjohtaja (% ratkaiseva) | Skäl till partivalet: Partiets ledare lämplig som statsminister och partiet hade en bra partiledare (% avgörande)

Lähde: Eduskuntavaalitutkimus 2023, Suomen kansallisen vaalitutkimuskonsortio (FNES)

Källa: Riksdagsvalundersökning 2023, Finlands nationella valforskningskonsortium (FNES)

Äänestäjien subjektiiviset arviot puoluejohtajan merkityksestä

Kuviossa 2 esitetään lukemat siitä, kuinka ratkaisevasti äänestäjät itse ilmoittavat puoluejohtajien vaikuttaneen heidän puoluevalintaansa. Tarkemmin, kuvio kertoo kuinka monen mielestä puolueen puheenjohtajan sopivuus pääministeriksi ja puolueen puheenjohtajan hyvyys vaikuttivat äänestyspäätökseen ratkaisevasti. Tulokset pääministerivaihtoehdon osalta ovat selvät ja osoittavat reilun Marin-vaikutuksen. Kokonaiset 50 prosenttia SDP:n äänestäjistä ilmoittaa, että puolueen johtaja oli sopiva pääministeriksi ja tämä oli ratkaiseva syy äänestää SDP:tä, kun taas vastaava osuus Kokoomuksen äänestäjistä on 19 prosenttia ja Perussuomalaisten äänestäjistä 34 prosenttia. Koska vain ne puolueet, jotka ovat kärjessä vaalikyselyissä ennen vaaleja, ovat realistisessa asemassa johtamaan hallitusta vaalien jälkeen, on luonnollista, että muiden puolueiden äänestäjät mainitsevat johtajan pääministerin laadun vähemmän ratkaisevana äänestyspäätöksessään.

Toiseen kysymykseen liittyvä jakauma on tasaisempi, mutta tässäkin SDP:n äänestäjät ovat kärjessä: 33 prosenttia heistä ilmoittaa puolueella olevan hyvä puheenjohtaja ja sen olleen ratkaiseva heidän äänestyspäätökselleen. Luku on huomattava pidemmällä aikajänteellä katsoen: SDP:n äänestäjät ovat olleet huomattavasti vähemmän keskittyneitä johtajaan niissä mittauksissa, jotka on tehty vuodesta 1991 (2003–2023 jokaisissa vaaleissa). Osuus on vaihdellut neljästä prosentista (Paasio 1991) 20 prosenttiin (Rinne 2019) (Isotalo ym., 2023). Lähelle SDP/Marinia sijoittuvat myös KD/Essayah (28 %), PS/Purra (28 %) ja VAS/Andersson (26 %). Vähiten merkitystä puoluejohtajalla on ollut Kokoomuksen äänestäjille, joista vain seitsemän prosenttia ilmoittaa, että puolueella on hyvä puoluejohtaja ja sen olleen ratkaiseva äänestyspäätökselleen. Tämä on samalla tasolla vuoden 2003 kanssa Ville Itälän ollessa puolueen puheenjohtaja ja korkeampi ainoastaan vuoteen 1991 verrattuna (5 %, Suominen).

Väljarnas subjektiva bedömmningar om partiledarens betydelse

I figur 2 presenteras siffror över den betydelse som väljarna själva anger att partiledarna har haft för deras val av parti: dels att partiets ledare är lämplig som statsminister, dels att partiet har en bra ledare. Resultaten för statsministeralternativet är tydliga och pekar mot en tydlig Marineffekt. Hela 50 procent av SDP:s väljare anger att "partiets ledare var lämplig som statsminister" var ett avgörande skäl för deras val att rösta på SDP, vilket kan jämföras med 19 procent bland Samlingspartiets väljare och 34 procent bland de sannfinländska väljarna. Eftersom endast de partier som ligger i topp i opinionsmätningarna inför valet har realistiska möjligheter att leda den regering som bildas efter valet är det naturligt att övriga partiets väljare i lägre utsträckning anger ledarens statsministerkvalitet som avgörande för röstningsbeslutet.

För det andra skälet är fördelningen jämnare, men även här är SDP:s väljare i topp, med 33 procent som anger skälet "partiet hade en bra ledare" var avgörande för deras röstningsbeslut. Siffran är anmärkningsvärd sett ur ett längre perspektiv. SDP:s väljare har i de mätningar som har gjorts sedan 1991 (2002–2023 vid varje val) varit betydligt mindre fokuserade på ledaren och andelen har varierat mellan 4 (Paasio 1991) och 20 procent (Rinne 2019) (Isotalo m.fl., 2023). Nära SDP/Marin kommer även KD/Essayah (28 %), Sannf/Purra (28 %) och VF/Andersson (26 %). Den lägsta betydelsen har partiledaren haft för Samlingspartiets väljare, där endast sju procent av väljarna anger att "partiet har en bra partiledare" som avgörande för sitt röstningsbeslut. Det är på samma nivå som 2003 när Ville Itälä var partiets ledare och endast högre än 1991 (5 %, Suominen).

Lopuksi

Eduskuntavaaleissa 2023 eräs puoluejohtaja oli suosituimpi kuin muut. Sanna Marin oli ylivoimaisesti suosituin johtaja koko äänestäjäkunnan keskuudessa, ja hän oli vahvin vetonaula oman puolueen äänestäjien keskuudessa. SDP:n äänestäjät viittasivat myös historiallisen voimakkaasti juuri puoluejohtajaan ratkaisevana tekijänä puoluevalinnassaan, sekä hänen sopivuutta pääministeriksi että hyvänä puoluejohtajana yleisesti. Vastaavaa vastakkaista kaavaa voidaan selvästi havaita Kokoomuksen äänestäjien keskuudessa ja heidän arvioissaan Petteri Orposta. Orpo on sinänsä verrattaen pidetty laajemmassa äänestäjäkunnassa, mutta puolueen omien äänestäjien keskuudessa hän ei nauti samanlaista suosiota. Sitten vuoden 2003 ei näin pieni osuus Kokoomuksen äänestäjistä ole ilmoittanut puoluejohtajan olleen ratkaiseva tekijä puoluevalinnassaan (7 %). Vaikka puolue johti mielipidemittauksia ennen vaaleja, alle viidesosa Kokoomuksen äänestäjistä ilmoitti Orpon sopivuuden pääministeriksi olleen ratkaiseva tekijä heidän puoluevalinnassaan.

Johtajien merkitys heidän näkyvän asemansa kautta puolueidensa menestykselle ja vallanjakolle eduskunnassa saattaa tuntua itsestäänselvältä. Monet äänestäjät viittaavat myös nimenomaan johtajien merkitykseen perustellessaan puoluevalintaansa. Samalla vuoden 2023 eduskuntavaalien tulos voidaan nähdä kuvaavana tutkimukselle puoluejohtajaefekteistä Suomessa ja monissa muissa maissa. Sanna Marin, joka todennäköisesti vaikutti SDP:n vahvaan vaalitulokseen, ilmoittaa vaalien jälkeen eroavansa johtajan asemastaan. Petteri Orpo, joka toimi selvänä taakkana Kokoomukselle, nousee maan pääministeriksi. Johtajat ovat tärkeitä, mutta vain yksi monista tekijöistä, jotka yhdessä ratkaisevat vaalituloksen.

Avslutning

I riksdagsvalet 2023 var en partiledare populärare än de övriga. Sanna Marin var den ledare som var överlägset populärast i hela väljarkåren och hon var den ledare som fungerade som det starkaste flödet bland partis egna väljare. SDP-väljarna hänvisade också i historiskt hög utsträckning till just partiledaren som avgörande för partival, både vad gäller att vara lämplig som statsminister och att vara en bra partiledare över lag. Det motsatta mönstret framgår tydligt för Samlingspartiets väljare och deras bedömning av Petteri Orpo. Orpo är i och för sig relativt omtyckt i väljarkåren i stort, men bland partiets väljare rosar han inte marknaden. Inte sedan 2003 har en så liten andel av Samlingspartiets väljare angett att partiledaren var avgörande för deras partival (7 %) och trots att partiet ledde i opinionsmätningarna inför valet var det färre än vad femte Samlingspartistisk väljare som angav att Orpos lämplighet som statsminister var avgörande för deras val av parti.

Det kan tyckas självklart att ledarna genom sin framträdande position spelar en avgörande roll för sina partiers framgångar och för maktbalansen i riksdagen. Många väljare hänvisar också till just ledarnas betydelse när de motiverar sitt partival. Samtidigt kan resultatet av 2023-års riksdagsval ses som beskrivande för forskningen kring partiledareffekter i Finland och många andra länder. Sanna Marin som sannolikt bidrog till SDPs starka valresultat meddelar efter valet att hon avgår från sin ledarposition. Petteri Orpo som fungerade som ett tydligt sänke för Samlingspartiet blir landets statsminister. Ledarna är viktiga, men bara en av många faktorer som tillsammans avgör valutgången.

Åsa von Schoultz, Helsingin yliopisto | Helsingfors universitet, asa.vonschoultz@helsinki.fi

ISSN: 2954-2227 (Vaalivälähdykset, online), 2954-2235 (Valglimtar, online), 2954-2243 (PDF)

Lähteet | Källförteckning

- Bellucci, P., Garzia, D. & Lewis-Beck, M. S. (2015). Issues and leaders as vote determinants: The case of Italy. *Party Politics*, 21(2), 272–283. <https://doi.org/10.1177/1354068812472583>
- Garzia, D. (2012). Party and leader effects in parliamentary elections: Towards a reassessment. *Politics*, 32(3), 175–185. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9256.2012.01443.x>
- Holmberg, S., & Oscarsson, H. (2011). Party leader effects on the vote. Teoksessa A. Kees, A. Blais & H. Schmitt (toim.), *Political leaders and democratic elections* (s. 35–51). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:osobl/9780199259007.003.0003>
- Isotalo, V., Järvi, T., Söderlund, P., & von Schoultz, Å. (2023). *Suomalainen äänestäjä 2003–2023 | Den finländska väljaren 2003-2023*. Vaalivälähdykset | Valglimtar 2023:13.
- Karvonen, L. (2010). *The personalisation of politics: A study of parliamentary democracies*. ECPR Press.
- Mughan, A. (2015). Parties, conditionality and leader effects in parliamentary elections. *Party Politics*, 21(1), 28–39. <https://doi.org/10.1177/1354068812462930>
- von Schoultz, Å. (2016). Puolueiden puheenjohtajien merkitys ja vaikutus äänestyspäätökseen. Teoksessa K. Grönlund & H. Wass (toim.), *Poliittisen osallistumisen eriytyminen – Eduskuntavaalitutkimus 2015* (s. 159–176). Oikeusministeriö.
- von Schoultz, Å., Järvi, T., & Mattila, M. (2020). Edustuksellisuuden henkilökohtainen ulottuvuus – puoluejohtajat ja ehdokkaat. Teoksessa S. Borg, E. Kestilä-Kekkonen, & H. Wass (toim.), *Politiikan ilmastomuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019* (s. 288–306). Oikeusministeriö.